میراث

گنجینه طبی آستان قدس

مریم نیازپور
جام جم

گنجینه غنی موزه آستان قدس رضوی اسناد تاریخی مهمی را در سینه خود حفظ کرده‌است؛ اسنادی که هر بار و در هر رویدادی بخشی از آن رونمایی می‌شود. این بار و به مناسبت روز پزشک، آثار ابوعلی سینا، طبیب حاذق ایرانی در کتابخانه وزیری یزد وابسته به آستان قدس رضوی مقابل دید علاقه‌مندان قرار گرفته‌است. بیشتر آثار ابن‌سینا در حوزه طب، در قالب نسخه‌های خطی نفیسی در این کتابخانه نگهداری می‌شود. منوچهر آرسته، مسؤول کتب خطی و چاپ‌سنگی کتابخانه و موزه وزیری یزد دراین باره به ما می‌گوید: کتابخانه وزیری یزد، به‌عنوان یکی از بزرگ‌ترین کتابخانه‌های ایران، مأمن نسخه‌های خطی بسیاری است که برخی از آنها در سطح جهان بی‌بدیل است. در این میان، بیش از ۲۰۰ نسخه خطی نفیس در حوزه پزشکی و طب سنتی در این کتابخانه نگهداری می‌شود که ۲۴ نسخه مربوط به آثار ابن‌سینا و شرح و ترجمه آنهاست. یکی از این اسناد کتاب القانون فی الطب است که حکم گل سرسبد را دارد؛ کتابی گرانسنگ که علاوه بر یک‌هزار سال سابقه تدریس در کشورهای اسلامی، بیش از ۵۵۰ سال نیز به طور پیوسته به‌عنوان کتاب درسی رسمی در دانشگاه‌های اروپا تدریس و به زبان‌های مختلف ترجمه شده‌است.

آرسته به معرفی قدیمی‌ترین نسخه از این کتاب که قدمت آن به سده ششم قمری می‌رسد، پرداخته و می‌گوید: «این نسخه در ۱۳۸ برگ ۲۳سطری به خط نسخ بر کاغذ دولت‌آبادی در قطع وزیری با عناوین و نشانه‌ها به شنگرف کتابت شده‌است و اهدایی ورثه مرحوم دکتر میرزا غلامحسین حافظ الصحی است. دو نسخه نفیس دیگر از این اثر، به قدمت سده هفتم قمری هردو بر کاغذ سمرقندی با عناوین و نشانه‌ها به شنگرف کتابت شده و صفحات آن، دارای جدول‌کشی به سرخی و لاجوردی است.»

بر کتاب قانون، شرح و حواشی و تعلیقات بسیار نوشته شده که مهم‌ترین آنها، شرح قطب‌الدین شیرازی و ابن‌نفیس است و با چند قرن قدمت در موزه کتابخانه وزیری یزد نگهداری می‌شود.

«دفع المضار الکلیه عن الابدان الانسانیه» که «تدارك الخطاء الواقع فی تدبیر الطبی» هم نامیده می‌شود، اثر دیگری از ابن‌سیناست که به درخواست احمدبن محمد سهیلی، وزیر علی‌بن مأمون خوارزمشاهی، بین سال‌های ۴۰۳-۳۹۲ قمری در هفت مقاله در باب شیوه حفظ صحت و دفع ضرر و زیان‌های اشیا و اموری که بیشتر مردم روزانه با آن سروکار دارند، نگاشته شده‌است. یك نسخه نفیس در قطع جیبی از این کتاب در کتابخانه وزیری وجود دارد که به گفته آرسته در ۲۷برگ ۱۷ سطری به خط نستعلیق بر کاغذ اصفهانی کتابت شده و ممهور به مهر «لااله‌الا... الملك الحق المبین عبده عبدالوهاب» و دارای حواشی توضیحی و تصحیحی است.

«الادویه القلبیه» همان طور که از نامش پیداست، درباره قلب آدمی نگاشته شده‌است؛ درباره وظایف و بیماری‌های قلب انسان، تأثیر هیجان‌های عاطفی (شادی، اندوه، تنهایی، ترس، خشم و نفرت) بر فعالیت قلب، وظیفه طبیب در درمان آن و مسائلی از این دست که ابن‌سینا آن را حدود ۴۰۵ قمری در همدان تألیف کرده‌است. به گفته مسؤول کتب خطی کتابخانه وزیری، نسخه موجود از این اثر به خط نستعلیق تحریری در قطع جیبی کتابت شده و دارای حواشی تصحیحی است.

«ارجوزه فی الطب» هم یکی دیگر از آثار ابن‌سیناست که به آموزش یك دوره کامل طب در قالب شعر پرداخته‌است. این کتاب در ۱۳۸۲ قمری به قلم محمدعلی‌بن محمد در قطع رقعی به خط نسخ بر کاغذ ایرانی کتابت شده و تاکنون در کلکته، لکهنو، ترجمه لاتین آن در ونیز ایتالیا، شهر بال سوئیس و فرانسه به چاپ رسیده‌است. مسؤول کتب خطی و چاپ‌سنگی کتابخانه و موزه وزیری یزد یادآور می‌شود تعدادی از استادان و دانشجویان پزشکی ابراز تمایل کردند در راستای حفاظت نسخه‌ها و بهره‌مندی بیشتر علاقه‌مندان از این آثار فاخر علمی، نسخه‌ها را تصحیح و بازنویسی کنند و بنا شد در این زمینه، کارگاه‌های آموزشی لازم همچون کارگاه تصحیح نسخه برای علاقه‌مندان برگزار کنیم که متأسفانه با فراگیرشدن بیماری کرونا، این کار میسر نشد. امیدواریم این حرکت ارزشمند علمی و فرهنگی هرچه زودتر به همت آستان قدس رضوی و همکاری دانشگاه علوم پزشکی به‌صورت حضوری یا مجازی به ثمر برسد و غبار غفلت از چهره این آثار فاخر علمی زدوده شود. / جام جم دیلی

در هماهنگی کامل با وزارت بهداشت هستیم

باوجود شیوع کرونا و ادامه‌دار بودن وضعیت قرمز و هشدار در بسیاری از استان‌های کشورمان اما گمان می‌رود که با حجم بالای سفرها در تعطیلات پیش‌رو مواجه باشیم. این احتمال قوی باعث شده تا وزیر میراث فرهنگی تاکید کند در هماهنگی کامل با وزارت بهداشت هستیم و پروتکل‌هایی که وزارت بهداشت و ستاد ملی مقابله با کرونا تبیین کرده‌اند، لازم‌الاجراست. علی اصغر مونسان با تاکید بر این‌که ما پروتکل‌های دقیق را در حوزه گردشگری رعایت می‌کنیم، افزود: این پروتکل‌ها به تایید وزارت بهداشت نیز رسیده‌است. به‌عنوان مثال درحال‌حاضر هتل‌های ما ضدعفونی می‌شوند، اتاق‌ها تا ۲۴ ساعت به مسافر بعدی واگذار نمی‌شود و تمام هتل‌های ما باید تا ۵۰ درصد ظرفیت پذیرش کنند. وی در پایان هم به بهره‌برداری از ۴۰۰ هتل و هتل‌آپارتمان در دولت تدبیر و امید اشاره و تصریح کرد: تا قبل از دولت تدبیر و امید، ۹۹۸ هتل و هتل‌آپارتمان در کشور داشتیم اما بیش از ۴۰۰ هتل و هتل‌آپارتمان در این دولت به مجموعه اقامتی کشور اضافه‌شده و درحال‌حاضر ۵۰۰ هتل در حال ساخت است. / جام جم دیلی

دنیای بچه‌های بشاگرد از وقتی یکی یکی سر کلاس قصه‌نویسی و شعر، نویسندگی و نقاشی نشسته‌اند و هر بار یک دریچه‌ای جدید به رویشان گشوده شد رنگی و بزرگ شد

عکس‌ها:
محمد درویش‌زاده
محمد جوفار
جام جم

همراه با اعضای گروه جهادی شهید احمد زارعی که از ۳ سال پیش جهاد نوشتن و خواندن را در مناطق محروم راه انداخته‌اند

جهاد شاعرانه در بشاگرد

مینا مولایی
ایران

این قصه یک فعالیت جهادی متفاوت است؛ روایت آموزشی متفاوت در یکی از شهرستان‌های شرقی استان هرمزگان؛ منطقه‌ای بزرگ که چه بشاگرد بنامندش و چه بَشکَرد به گویش مردم محلی، نامش با محرومیت گره خورده و همین محرومیت بهانه حضور گروه‌های جهادی مختلف در این منطقه شده است؛ فعالیت‌هایی که سررشته هرکدام‌شان به رفع یکی از نیازهای اهالی بشاگرد می‌رسد، نیازهای ریز و درشتی که گاه درگیرودار نیازهای مادی دیده نمی‌شوند. اما این بار، بچه‌های گروه جهادی شهید احمد زارعی، به شکلی متفاوت به بشاگرد وارد شده‌اند؛ آنها مدرسه جهادی خواندن در این منطقه راه انداخته‌اند. مدرسه‌ای که حالا سه سال از عمرش می‌گذرد و در این مدت دست کودکان و نوجوانان زیادی را گرفته و وارد دنیای پررمز و راز و جذاب داستان و شعر و نقاشی کرده؛ حالا دنیا به چشم بچه‌های بشاگردی بزرگ‌تر از قبل است.

از دنیای شعر تا جهاد

اهل کلمه‌اند؛ اهل نوشتن! همین است که حالا از دنیای شعر، از سرزمین داستان، از ناشناخته‌های جذاب نوشتن، پل زده‌اند به دنیای واقعی به جنوبی‌ترین نقطه کشورمان و مدرسه جهادی خواندن راه انداخته‌اند. برای آنها که بیشتر عمرشان در دنیای کلمه‌ها می‌گذرد، این انتخاب عجیب نیست و بچه‌های گروه جهادی شهید احمد زارعی از این دسته‌اند.

اهل شعر که باشید اسم کاظم رستمی را حتما شنیده‌اید؛ جهادگر مجری طرح مدرسه جهادی خواندن که عرصه‌ای متفاوت را برای جهاد انتخاب کرده در این رابطه به ما می‌گوید: «ما یک گروه جهادی هستیم، اما تفاوت اصلی گروه‌مان با بقیه گروه‌های جهادی این است که گروه‌های دیگر، عمدتا فعالیت عمرانی دارند و فرضا در مناطق محروم برحسب نیاز یا مدرسه می‌سازند یا جاده، مسجد و خانه و یا نهایتا فعالیت‌های درمانی دارند و کمتر به بحث فرهنگی ورود می‌کنند؛ درحالی که ما براساس نیازسنجی‌هایی که انجام دادیم به این نتیجه رسیدیم که کارعمرانی، خوب و اتفاقا مورد نیاز هم هست، اما اگر تمرکزمان را روی نسل کودک و نوجوان در این مناطق بگذاریم، کار ماندگارتری انجام دادیم تا این‌که صرفا ساخت و ساز انجام بدهیم.»

نتیجه این طرح، یک برنامه‌ریزی و سفری ابتدایی برای شناسایی بچه‌های منطقه بشاگرد بود؛ خاطره‌ای که به سه سال پیش برمی‌گردد و رستمی درباره‌اش می‌گوید: «در منطقه بشاگرد ما اول روی منطقه خمینی‌شهر متمرکز شدیم. چراکه خمینی‌شهر، مرکز فعالیت‌های امدادی مرحوم حاج عبدا... والی بود و به واسطه این فعالیت‌ها، تعداد زیادی مدرسه و حوزه علمیه شبانه‌روزی در اینجا تاسیس شده است و به نحوی این منطقه، کانون آموزش در بشاگرد است و بچه‌های زیادی از روستاهای دور و نزدیک برای تحصیل به این روستا می‌آیند. ما بعد از حضور در این منطقه، براساس استعدادسنجی‌هایی که انجام دادیم، طرح‌هایی متناسب با نیازهای مختلف ریختیم و در نهایت نتیجه این شد که در حوزه‌های ادبی، فرهنگی و هنری با بچه‌ها کار کنیم.»

پیشکسوتانی که پای کار آمدند

هسته مرکزی این گروه جهادی کوچک از همین جا شکل گرفت؛ از کنار هم قرار گرفتن، دو شاعری که رفیق هم بودند؛ کاظم رستمی و حامد محقق و یکی دو نفر از دوستان‌شان در نهاد کتابخانه‌ها. برگه‌های تقویم که ورق خوردند این گروه بزرگ‌تر هم شد و پای چهره‌های نام‌آشنای دیگری هم در دنیای ادبیات به این فعالیت جهادی باز شد: «ما در هر دوره‌ای که می‌خواهیم به بشاگرد برویم با دوستان شاعر یا نویسنده تماس می‌گیریم تا ببینیم چه کسی از نظر زمانی برنامه‌اش با ما هماهنگ می‌شود، البته این نکته را هم در نظر می‌گیریم که حتما سابقه آموزشی هم داشته باشد و بتواند دانسته‌هایش را به بچه‌ها انتقال بدهد. در این چند دوره‌ای هم که برگزار کردیم خوشبختانه استادان زیادی با ما در این اردوی جهادی همراه شده‌اند: از علیرضا قزوه و جواد محقق و مصطفی محدثی که جزو پیشکسوتان هستند تا نیروهای جوان‌تر.»

آموزش باید مستمر باشد

دنیای بچه‌های بشاگرد از همین زمان رنگی شد و بزرگ؛ از وقتی که آنها یکی یکی سر کلاس قصه‌نویسی و شعر، کلاس روزنامه‌نگاری، خطاطی و نقاشی نشستند و هر بار یک دریچه جدید به رویشان گشوده شد؛ دریچه‌ای که البته مقطعی نبود: «خیلی از گروه‌های جهادی مقطعی کار می‌کنند، اما ما از همان اول برای خودمان شرط گذاشتیم که مقطعی کار نکنیم، چون می‌دانستیم اگر یک جایی کار فرهنگی را شروع نکنیم بهتر از این است که بیاییم، سری بزنیم و برویم و بچه‌هایی را که تازه با یک دنیای جدید آشنا شده‌اند به حال خود رها کنیم.»

همین است که حالا آنها هر سه‌ماه یک بار، چند روزی در بشاگرد حضور دارند و رشته ارتباط‌شان را با بچه‌های این منطقه قطع نکرده‌اند و خروجی این اتفاق همان چیزی است که رستمی با افتخار درباره‌اش می‌گوید: «الان بچه‌هایی که از اول با ما همراه شدند خودشان انجمن ادبی دارند و انجمن ادبی‌شان در ارشاد ثبت شده که اتفاق خیلی خوبی است.»

دستاورد این حضور اما پررنگ بوده، آن قدر که حامد محقق، شاعر جوانی که یکی از اعضای اصلی این فعالیت جهادی است به ما می‌گوید: «کتاب‌هایی از آثار این بچه‌ها خوشبختانه آماده شده که امیدواریم هرچه زودتر منتشر شود.»

اتفاقی که دلیلش به گفته او به بکر بودن ذهن بچه‌های بشاگردی برمی‌گردد: «در تهران و شهرهای بزرگ دیگر، بچه‌ها آنقدر انیمیشن و فیلم و ... تماشا کرده و آنقدر کتاب و نقاشی در دسترشان بوده که ذهن‌شان اشباع شده؛ مثل زمینی که سال‌ها رویش کاشت و داشت شده و دیگر جان ندارد، اما دانش‌آموزان بشاگردی به خاطر بکر بودن ذهن‌شان و این‌که آن خیالات و تصوراتی که در ذهن بچه‌های شهری هست، در ذهن آنها نیست، مثل زمین‌های بکری بودند که تشنه کاشتن بود. آنها تشنه آموزش بودند و حالا که سه سال از این ماجرای آموزش بین آنها گذشته واقعا به آثار خوبی از آنها رسیده‌ایم که نشان می‌دهد چه استعدادهای ناشناخته‌ای دارند.»

محقق درباره انتخاب اسم شهید احمد زارعی برای گروه جهادی‌شان هم می‌گوید: «از آنجا که گروه ما بیش از هرچیز یک گروه فرهنگی است، ما نام شهید احمد زارعی را انتخاب کردیم، این شهید بزرگوار از موسسان رادیو کردستان و بنیاد حفظ آثار دفاع مقدس بود و همچنین یک جبهه فرهنگی در ایام جنگ راه‌اندازی کرده و پایه‌گذار شب شعرهای جنگ هم بود. درحقیقت بسیاری از افرادی که در این گروه جهادی حضور دارند، به نوعی در سال‌های گذشته با ایشان سلام‌وعلیکی داشته‌اند و این درحقیقت یک ادای دین بود به فعالیت‌های فرهنگی ماندگار ایشان.»

رستمی:
خیلی از گروه‌های جهادی مقطعی کار می‌کنند، اما ما از همان اول برای خودمان شرط گذاشتیم که مقطعی کار نکنیم چون می‌دانستیم اگر یک جایی کار فرهنگی را شروع نکنیم بهتر از این است که بیاییم سری بزنیم و برویم و بچه‌هایی را که تازه با یک دنیای جدید آشنا شده‌اند به حال خود رها کنیم

علیرضا قزوه/ شاعر

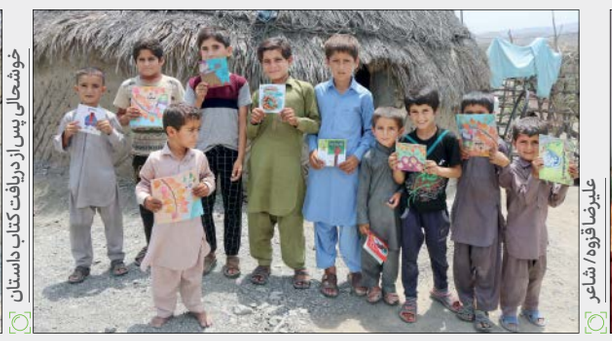

خوشحالی پس از دریافت کتاب داستان

سجاد محقق/ نویسنده

حامد محقق/ شاعر

سورنا جوکار/ شاعر

محمدحسین صلواتیان/ تصویرگر

در این سه سالی که از عمر گروه جهادی شهید احمد زارعی می‌گذرد بچه‌های بشاگردی سر کلاس اساتید شاعر، نویسنده، نقاش و... زیادی نشسته‌اند و هنرها آموخته‌اند

ذره‌بین

هرکه دارد سر سقایی اطفال حرم بسم‌ا...

داستان آشنایی ما با گروه جهادی شهید احمد زارعی و مدرسه جهادی خواندن‌شان، از یک فراخوان شروع شد؛ فراخوان تهیه شیرخشک برای بچه‌های خردسال و نوزاد منطقه محروم بشاگرد، فراخوانی که همزمان با ایام محرم در فضای مجازی منتشر شد و ما را به این گروه رساند؛ رستمی درباره این بخش از فعالیت گروه جهادی‌شان هم می‌گوید: «وقتی آدم به این مناطق می‌رود و مشکلات و گرفتاری‌ها را می‌بیند، خواه‌ناخواه در مسائل دیگری هم درگیر می‌شود، ما بارها در برخوردهایی که در روستاها داشتیم بچه‌های خیلی کوچکی را می‌دیدیم که سوتغذیه شدید داشتند، جرقه این ایده هم در روستای شمسون بشاگرد در ذهن من خورد.»

شمسون روستایی است در انتهایی‌ترین نقطه بشاگرد، مرز بین بشاگرد و سیستان؛ روستای محرومی که تصویر یکی از نوزادان تازه‌متولدشده‌اش همیشه گوشه ذهن رستمی است: «مادر این بچه موقع زایمان از دنیا رفته بود و کسی نبود به او شیر بدهد، شیرخشک هم که نداشتند و برای تغذیه این بچه برنج را آرد و خمیر می‌کردند و بعد خمیر را دهان بچه می‌گذاشتند، همین موضوع باعث شده بود این نوزاد سوءتغذیه شدید بگیرد و شکمش ورم کند. همینجا بود که ما وارد این حوزه هم شدیم و گفتیم تا جایی که می‌توانیم برای شیرخواره‌های بشاگردی شیرخشک تهیه کنیم؛ هربار هم به بچه‌های شناسایی شده به اندازه‌ای شیرخشک می‌دهیم که تا دوره بعدی تغذیه شوند و گرسنه نمانند.»

دوره سوم این طرح خوب حالا مصادف شده است با ایام محرم و همین است که آنها در فراخوان‌شان نوشته‌اند: «هرکه دارد سرِ سقایی اطفال حرم بسم‌ا...»

محققی هم در این باره می‌گوید: «زمانی که برای اولین بار شیرخشک را به این خانواده‌ها دادیم، خیلی‌ها اصلا نمی‌دانستند که از آن باید چطور استفاده کنند. بعد فهمیدیم که اصلا چیزی به اسم شیشه شیر را نمی‌شناسند. به همین خاطر حالا هم شیشه شیر و هم شیرخشک تهیه می‌کنیم.»

برای خرید هر قوطی شیرخشک ایرانی، آنها فعلا ۲۰هزارتومان درنظر گرفته‌اند؛ ۲۰هزارتومان‌هایی که قرار است قوطی قوطی شیرخشک شود و یک مشکل از مشکلات شیرخواره‌های بشاگردی کم کند؛ فراخوانی که تا دو هفته دیگر ادامه دارد و چشم به راه لطف همه عزاداران حسینی است.